

הצעה לפתרון בחינת הבגרות באזרחות

סמל שאלון 034114 ושאלון 034281

מועד קיץ תשע"ו 2016

הפתרון נכתב על ידי אשר אלבו

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון

1. א. **ציין-תפקיד הממשלה- קביעת מדיניות וביצועה. הצג-** הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה והיא אחראית על קביעת מדיניות ויישומה בכל תחומי החיים במדינה. **הסבר-**"ההחלטה לסגור את 'שדה דב' היא חלק מתכנית ממשלתית לבנות בעתיד שכונת מגורים גדולה בשטח זה", כלומר הממשלה קובעת מדיניות לביצוע בתחום הדיור והתחבורה במדינה ולכן החליטה על סגירת שדה התעופה ובניית שכונת מגורים גדולה במקומו.

ב. **ציין – מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי- הצג-** זוהי ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או פרטים בעזרת שימוש באמצעים שונים, כגון הפגנות, שביתות, חתימה על עצומות, שימוש ביצירות אומנות לצורך ביקורת (קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון, ספרות, אמנות פלסטית), או הופעה וכתבה באמצעי התקשורת וברשתות חברתיות. הביקורת נעשית מיוזמתם של האזרחים או הקבוצות ללא שהוסמכו לכך בחוק. ביקורת זו נעשית לשם פיקוח על השלטון ועל חוקיות פעולותיו באמצעות הבעת ביקורת פוליטית וחברתית על השלטון וקיום דיון ציבורי. **הסבר-** האזרחים פעלו תוך ביקורת על הממשלה, החתימו עצומות, ערכו הפגנות עם שלטי מחאה, ופרסמו בכלי התקשורת ביקורת על החלטת הממשלה. בכך הם הפעילו בקורת בלתי פורמלית שנעשית מיוזמתם של האזרחים.

2. א. **ציין – שלטון החוק. הצג-** עקרון זה קובע את עליונות החוק במדינה ואת העובדה שהאזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק. **הסבר-**"בהנחיה נקבע שנהג מונית שיעבור על האיסור יועמד לדין וישלם קנס", כלומר החוק חל על נהגי המוניות והם כפופים לו ועבירה על החוק תגרור עונש של קנס.

ב. **ציין-חופש הביטוי. הצג –** לכל אדם זכות לבטא את עמדותיו בכל דרך שבה הוא מעוניין. חופש הביטוי מתממש בדברים שהאדם עושה בגלוי ובפומבי, למשל בסגנון הלבוש של האדם, בסוג הפולחן הדתי שהוא מאמץ, בכתיבת מאמר דעה בכלי התקשורת, ביצירת אמנות שהאדם יוצר, בשיחה שלו עם אנשים אחרים, בדברים שהוא מעלה על הכתב וכו'. **הסבר-**"כדורגל הוא תחום העניין המרכזי שלהם, וחשוב להם לדון בו ולהציג את עמדתם", כלומר הם מבקשים לבטא את עצמם באמצעות שיחה עם אחרים.

פרק שני

3. **הצג- ביטוי ראשון:** יש בהכרזה אזכור של שם המדינה- מדינת ישראל. העובדה ששם המדינה הוא "ישראל" מתקשרת ליסוד יהודי של המדינה מכיוון שהשם ישראל שייך למורשת היהודית של העם, ויעקב, מאבות האומה היהודית, נקרא בשם ישראל. **ביטוי שני:** בהכרזה נאמר שהמדינה פותחת את שעריה לכל יהודי, ובכך יש ביטוי לייחודיות של המדינה כמדינה יהודית.

4. **הצג-המדינה** נוקטת מספר אמצעים כדי להתמודד עם השסע הלאומי: המדינה מגדירה כיעד לחנך את כל המגזרים לסובלנות ולקבלת אופייה של המדינה כיהודית ודמוקרטית, המדינה מקפידה על זכויות הפרט והענקת זכויות תרבותיות מסוימות והמדינה מקדמת ייצוג הולם למיעוט הערבי בשירות המדינה ובחברות ממשלתיות.

5. **הצג -תפיסה** זו רואה את הפרט הן כיחיד והן כחלק מקהילה לאומית או אזרחית. תפקיד המדינה אינו מתמצה בחופש הפרט והיא נועדה גם כדי לאפשר את טובת הכלל ומימוש ערכי הקהילה המשותפים הנקבעים בתהליך הדמוקרטי. בדמוקרטיה רפובליקנית נשמרות זכויות הפרט של כל האזרחים, גם אלו שאינם שייכים לקבוצת הרוב הלאומית.

6. **הצג- עקרון** זה מובטח באמצעות מספר כללים: **מרות החוק** – השופטים כפופים אך ורק לחוק ופוסקים לפיו, **תנאי העסקת השופטים**- שכר השופטים גבוה ונקבע ע"י ועדת הכספים של הכנסת, **משך כהונת שופט**- שופט מכהן עד גיל פרישה (70).

7. **הצג- הכוונה** להגנה על המשטר הדמוקרטי, עקרונותיו ועל אופיה של המדינה (כללי המשחק הדמוקרטיים, ערכים דמוקרטיים וערכים בסיסיים עליהם מושתת המדינה). המשמעות היא שהמדינה רשאית להתגונן מפני אדם או קבוצה שפועלים בזירה הציבורית תוך ניצול הכלים הדמוקרטיים על מנת לפגוע במשטר הדמוקרטי או באופי המדינה. במקרים בהם האיום הוא ממשי המדינה רשאית להתגונן על ידי שלילת הזכות להיבחר או על ידי הגבלת חופש הביטוי של הפרטים או הקבוצות המסכנים את המדינה.

8. **אשכול העולם היהודי: הצג –גורם אחד לשסע הדתי: שמירת השבת בציבור** – יש מחלוקת בין דתיים לחילוניים על אופייה של השבת בציבוריות הישראלית. הציבור החילוני ברובו רואה בשבת יום מנוחה מעבודה ויום בילוי עם המשפחה. הדתיים, לעומת זאת, מחויבים לשמירת השבת על פי ההלכה היהודית, כלומר לשבות מכל מלאכה כולל בילוי או נסיעה, הנחשבים חילול שבת. בין דתיים לחילונים יש ויכוח אם מותר להפעיל תחבורה ציבורית בשבת, להפעיל בתי קולנוע בשבת או לפתוח מרכזי קניות כבילוי לציבור הרחב בשבתות ובמועדים. **הסבר**- בהסדר הסטטוס-קוו ניתן לראות כיצד הצדדים שבמחלוקת נמנעים מלהגיע להכרעות רוב חד-צדדיות אשר יגבירו את התסכול בצד המפסיד. במקום הכרעות כאלו, יש נטייה להעביר את הטיפול בשאלות שנמצאות במחלוקת מהרמה הלאומית אל הרמה המקומית, כלומר כל יישוב קובע את דרך החיים שמתאימה לו על פי הרכב האוכלוסייה שבו. לדוגמה, האכיפה של חוקי השבת נמסרת לידי הרשות המקומית, אשר מחליטה באיזו מידה ובאילו אזורים ייאכף האיסור לפתיחת בתי עינוגים בשבת. גם שאלת התחבורה הציבורית בשבת נמסרת להחלטת הרשות המקומית (בחיפה, למשל, יש הסכמה רחבה מצד האוכלוסייה לקיום התחבורה הציבורית בשבת).

9. **אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל: הצג** – תפקידה של התקשורת לתווך בין המנהיגות הפוליטית לבין הציבור. השלטון יכול להעביר ידיעות, מסרים והוראות לקהל הרחב. לציבור האזרחים מאפשרת התקשורת לעקוב אחר מדיניות השלטון, לפקח על השלטון, וגם לבטא באמצעות התקשורת את הסכמתם או מחאתם לגבי מדיניות השלטון. מעצם טיבו של המשטר הדמוקרטי חייב הציבור לקבל תקשורת שוטפת בינו לבין נציגיו בשלטון. **הסבר** – באמצעות תפקיד זה יכולים האזרחים להיות מעורבים יותר בחיים הפוליטיים במדינה ובכך לממש את העובדה שהאזרחים הם הריבון האמיתי ונבחרו הציבור צריכים לממש את רצונם. כאשר רצון זה לא מתממש יכולים האזרחים ללחוץ על השלטון באמצעות התקשורת.

10. **אשכול בחירות ומפלגות: הצג** – בגלל שיטת הבחירות בישראל (בחירות יחסיות), הממשלה שהוקמה זקוקה לזכות בתמיכה רוב חברי הכנסת כדי להתקיים (לפחות 61 חברים). לכן, אם בבחירות לא זכתה מפלגה אחת ביותר מ- 60 מנדטים, יש צורך לכוון ממשלה קואליציונית – ממשלה שמורכבת מכמה מפלגות שתומכות בה. בדרך כלל ראשי הממשלות שואפים להקים ממשלה שתתבסס על קואליציה רחבה ככל האפשר. קואליציה רחבה היא קואליציה שיש לה תמיכה גדולה, והיא מורכבת משותפות של מפלגה אחת גדולה עם מספר רב של מפלגות בינוניות וקטנות, ולכן מתבססת על רוב גדול (יחסית) בכנסת. **הסבר** – עקרון ההסכמיות בא לידי ביטוי בהקמת ממשלה קואליציונית רחבה מכיוון שבממשלה כזו מפלגות שונות המייצגות דעות מגוונות בציבור משתפות פעולה סביב הסכמות על מדיניות מסוימת, ולכן המתחים בחברה מצטמצמים ורמת היציבות עולה כפי שמתרחש במקרים של הסכמיות רחבה.

11. **אשכול רשויות מקומיות: הצג** – הבחירות לראש הרשות הן **אישיות ורוביות**. כלומר, הנבחר לראש הרשות הוא המועמד שיקבל את המספר הגדול ביותר של הקולות הכשרים, אבל בתנאי שקיבל לפחות 40% מהקולות. אם אף אחד מהמועמדים לא השיג 40% מהקולות, או שהיו 2 מועמדים שזכו למספר שווה של קולות כשרים, נערכות בחירות חוזרות לראש הרשות תוך 14 יום מיום הבחירות. אל סבב הבחירות החוזרות עולים 2 המועמדים שקיבלו את מספר הקולות הרב ביותר וכעת הם מתמודדים אחד כנגד השני. **הסבר** – מכיוון שהבחירות לראש הרשות הן אישיות, המשמעות היא שהאזרחים בוחרים באופן ישיר את המועמד המועדף עליהם, ולא בוחרים ברשימת מועמדים (מפלגה). בכך מתממש עקרון שלטון העם מכיוון שהאזרחים קובעים באופן ישיר את ראש הרשות.

12. **אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון: הצג** – במדינת ישראל מבקר המדינה פועל גם בתפקיד של "נציב תלונות הציבור". לפי החוק כל אדם רשאי להגיש תלונה לנציב תלונות הציבור, אם הוא סבור שנפגע ישירות ממעשה או ממחדל של אחד הגופים הנתונים לביקורת של מבקר המדינה. יחד עם זאת, חיילים, שוטרים, סוהרים ועובדי מדינה אינם רשאים להגיש תלונות לנציב תלונות הציבור אלא למסגרות ייחודיות המיועדות לכך (למשל חיילים) – לנציב קבילות חיילים). סוג התלונות שמוגשות לנציב תלונות הציבור בישראל הוא מגוון, אבל עוסק בדרך כלל בתלונות על הפרת זכויות אזרח על ידי אחת הרשויות, ועל אי-מילוי התפקיד של עובדי הציבור כלפי האזרח.

הסבר-גוף זה מחזק את התרבות הפוליטית דמוקרטית במדינה מכיוון שהוא מחזק את ההכרה בשלטון החוק במדינה ואת הצורך של כלל הגופים לקיים את החוק, וכאשר יש מקרה של הפרת החוק שמוביל לפגיעה של אזרחים במדינה הם יכולים לפנות לנציב תלונות הציבור לצורך תיקון העניין.

פרק שלישי

13. **הצג** – הצעת חוק פרטית של חבר כנסת שעברה את אישור נשיאות הכנסת עולה להצבעה במליאה. אם ההצעה זוכה לרוב היא עוברת לטיפול ועדת הכנסת הרלוונטית הדנה בפרטי הצעת החוק ומעצבת את הנוסח שיעלה בקריאה הבאה או ממליצה לדחותה. הצבעה בקריאה טרומית מחייבת רק הצעת חוק פרטית ואילו הצעות חוק ממשלתיות פטורות מקריאה טרומית. **הסבר-** בקטע הצעת החוק חייבת לקבל ראשית כל את אישור יושב ראש הכנסת, בדומה להצעת חוק שמחויבת בקריאה טרומית. לאחר מכן ההצעה עוברת לדיון והצבעה במליאת הכנסת ואם זכתה לרוב היא תועבר לועדת הכנסת בדומה לשלב הקריאה הטרומית הנהוג בהצעת חוק פרטית.

14. **הצג** – פירושו של פלורליזם הוא הכרה בערך של מגוון דעות של אנשים או קבוצות. נוסף לכך, הפלורליזם מתבטא גם בעידוד קיום וביטוי של מגוון הדעות של האנשים או הקבוצות בחברה. **הסבר-** טענת הכותב היא שהפלורליזם במדינת ישראל מתבטא בשיטת הממשל הנהוגה לפיה 120 הנבחרים לכנסת הם אלו שמשקפים ומייצגים את מגוון הדעות והמגזרים השונים בציבור. לכן הוא מתנגד ליוזמה לערב את האזרחים בקבלת החלטות במדינה באמצעות חקיקת חוקים.

15. **הצג-** הכוונה לפיצול הכוח השלטוני לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת. הפיצול נעשה במטרה להגביל את השלטון ולמנוע את ריכוז הכוח בידי גורם שלטוני אחד, ובכך לקדם הגנה על זכויות האדם. לכל רשות סמכויות ייחודיות בתחומה אך לא מוחלטות ומתקיימים בין הרשויות יחסי איזון, ריסון, פיקוח ובקרה, כלומר מערכת של איזונים ובלמים. **הסבר-** בקטע נאמר: "חשוב שהכנסת לא תעסוק רק בחקיקה אלא תפעל יותר בתפקידה כמבקרת הרשויות האחרות. כך תגביל הכנסת את כוח הרשות המבצעת ותגן על זכויות וחירויות הפרט במדינה", כלומר, הכנסת תקיים מערכת של איזונים ובלמים מול הרשות המבצעת, תפקח עליה ותגביל את כוחה ובכך תממש את עקרון הפרדת הרשויות.

16. **ציין- חוק השבות.** **הצג** חוק משנת 1950 הקובע שכל יהודי זכאי לעלות לארץ. החוק מאפשר גם לבני/בנות זוגם של יהודים, ילדיהם של יהודים ובני/בנות זוגם, ונכדיהם של יהודים ובני/בנות זוגם לעלות לארץ (הם נחשבים כ"זכאי שבות" ולא נרשמים כיהודים). חוק זה נובע מתפיסת היסוד של מדינת ישראל כמדינת הלאום של כל יהודי העולם ולכן מקובל לראות בו חוק מבחין ולא חוק מפלה. במדינות רבות בעולם קיימת מדיניות הגירה המבוססת על עקרון שבות של בני הלאום. **הסבר-** לפי הקטע משרד הפנים אישר לבני משפחה לעלות לארץ בהסתמך על העובדה שסבא שלהם היה יהודי. על פי חוק השבות כל יהודי רשאי לעלות לארץ, וזכות זו נשמרת גם לנכדיו של היהודי גם אם הם אינם יהודים.

17. **ציין- הזכות לכבוד. הצג-** זוהי הזכות של כל אדם שלא להיות חשוף ליחס משפיל או ליחס אכזרי ובלתי אנושי. **הסבר-** "האישה טענה שהצעה הזו פוגעת בה ומעליבה אותה", כלומר היא הייתה חשופה ליחס משפיל ובלתי אנושי שפגע בזכותה לכבוד.

18. **ציין-הגישה הסוציאל דמוקרטית. הצג-** גישה זו מדגישה את השוויון החברתי-כלכלי על פני החירות הכלכלית. על פי גישה זו יש אחריות של המדינה כלפי החלשים בחברה. המדינה צריכה להיות מעורבת בתחום החברתי-כלכלי במידה רבה, כדי להבטיח קיום בסיסי בכבוד לכל אדם. הדבר בא לידי ביטוי למשל באמצעות סבסוד שירותים לאזרחים על ידי המדינה, הענקת שירותים חברתיים, חקיקה חוקים חברתיים, ואף הלאמה של תחומים מסוימים שמנוהלים ישירות על ידי המדינה. נוסף לכך גישה זו תומכת במיסוי גבוה על העשירונים העליונים כדי לצמצם פערים בחברה. **הסבר-** על פי ההחלטה המדינה תעביר סכומי כסף לחסכון של כל ילד במדינה וזאת כדי לאפשר לו לחסוך כסף לרכישת השכלה וידע ולהשתלב בחברה כמו כל צעיר אחר, ללא קשר למצבו הכלכלי. כלומר ההחלטה מגבירה את המעורבות של המדינה בתחום החברתי כלכלי וזאת כדי להגביר את השוויון במדינה ולצמצם את הפערים בין עשירים לעניים.

19. **טענה-** אני מתנגד לצילומי דיונים באולם בית המשפט ושידורם בשידור חי. **נימוק 1:** לדעתי, הכנסת אמצעי התקשורת לתוך הדיונים וצילום הדיון יכולה לפגוע פגיעה ממשית בעצמאותם של השופטים. הכוח הרב ביותר של השופט הוא אי תלותו. ברגע שתקשורת תשדר בשידור חי מהדיונים הדבר עלול להכניס שיקולים זרים למהלך הדיון, להשפיע על החלטות השופט מכיוון שהוא יהיה חשוף בהרבה לדעת הקהל הבוחנת אותו בזמן שידור הדיון. הדבר עלול לפגוע בשיקול דעתו של השופט ובהכרעותיו. **נימוק 2-** הרצון להכניס את התקשורת לתוך הדיונים ולשדר מתוכם בשידור חי נובע מהרצון לחזק את האמון והמעורבות של האזרחים בהליך השיפוטי. כיום, אכן רמת האמון של האזרחים במערכת המשפט נמצאת בירידה, אבל לדעתי יש דרכים אחרות למימוש מטרה זו, כגון תוספת של תקנים של שופטים וקיצור משמעותי במשך הזמן של ההליך המשפטי שכיום הוא ארוך ומייגע, והוא הגורם העיקרי לחוסר האמון הקיים בין האזרחים לרשות השופטת.

20. **טענה-** לטענתי צריך לאפשר לקבוצות שונות להתגורר בשכונות או ביישובים המיועדים להן בלבד. **נימוק 1:** קיומן שכונות ייחודיות המתקיימות סביב אורח חיים ייחודי מאפשר מימוש של עקרון הפלורליזם בחברה, ומאפשר לקבוצות השונות לבטא את ייחודן התרבותי או הרעיוני. **נימוק 2:** הנימוק המתנגד לקיומן של שכונות או יישובים ייחודיים מתבסס על הפגיעה בערך השוויון. כדי למנוע פגיעה לא ראויה בערך השוויון בשם הפלורליזם ומימוש הייחודיות של הקבוצות, צריך לאפשר לכל אדם לעבור ועדת קבלה אל היישוב או השכונה, כאשר שיקולי ועדת הקבלה בדחיית מועמד או קבלתו יהיו שקופים ויתקיימו רק מתוך שיקול של אי הסכמה של המועמד לקבל עליו את תנאי המקום. ביישוב דתי למשל, האדם אינו יכול להתקבל אם הוא מתכוון לחלל שבת בפרהסיה. מוצאו, מינו, שייכותו האתנית, הדתית או הלאומית של המועמד לא צריכה להיות רלוונטית.